

Evlilik Göçüyle Ankara'ya Gelen Yabancı Gelinlerin Türkçeyle İlişkileri*

Elif Ermağan

Öz: Bu makalede, birçok ayağı olan göç konusuna, göç ve dil ilişkisi açısından yaklaşmıştır. Göç ve dil ilişkisi bağlamında Ankara'ya çeşitli ülkelerden evlilik göçüyle gelen yabancı gelinlerin göç sonrası uyumda tecrübe ettikleri Türkçe öğrenim süreçleri ve kültürel etkileşimleri incelenmiştir. Fas, Rusya, Ukrayna, Endonezya, Romanya, Arnavutluk ve Azerbaycan'dan gönüllü evlilik göçüyle gelen ve yaşları 32 ila 39 arasında değişen 9 katılımcıya görüşme tekniği uygulanarak katılımcılardan ses kaydı alınmış, bu ses kayıtları yazıya dökülerek analiz edilmiştir. Daha önceden belirlenen ve her bir katılımcıya yöneltilen sorulara, katılımcılar tarafından verilen cevaplar kendi içerisinde kategorize edilerek ortak maddeler bulunmuş, sonrasında ise tablolarla gösterilip yorumlanmıştır. Yapılan çalışmada sorular üç ana başlık üzerinden çeşitlendirilmiştir. Birinci başlıkta, katılımcıların Türkçeyle doğrudan yaşadıkları süreç; ikinci başlıkta, çevrenin Türkçe gelişimine etkisi; son başlıkta ise Türkçe gelişimlerinde eş ve çocuklarıyla iletişimleri ele alınmıştır. Çalışma sonucunda gönüllü evlilik göçüyle gelen bu kadınların Türkçeyi ya kendi kendilerine ya herhangi bir devlet desteği olmaksızın özel kurslara giderek ya da özel dersler alarak öğrenmeye çalıştıkları görülmüştür. Bir katılımcı dışında diğer katılımcıların iş hayatında aktif olmadıkları için dil öğrenmelerinin eş, aile ve yakın arkadaş çevresiyle sınırlı kaldığı ve diğer sebeplerle birlikte ağırlıklı olarak şu anki Türkçe seviyelerine güvenemediklerinden dolayı çalışma hayatından uzak durdukları tespit edilmiştir. Bunun sonucu olarak farklı kültür ve ana dillerden gelen bu katılımcıların topluma tam anlamıyla uyum sağlayamadıkları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, evlilik göçü, kadın göçü, kültür uyumu, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi.

Abstract: In this article, the subject of migration, which has many pillars, has been approached in terms of the relationship between migration and language. In the context of the relationship between migration and language, the Turkish learning processes and cultural interactions experienced by foreign brides who came to Ankara with marriage migration from various countries after migration were examined. For this reason, the interview technique was applied to 9 participants aged between 32 and 39 who came from Morocco, Russia, Ukraine, Indonesia, Romania, Albania and Azerbaijan by voluntary marriage immigration, and audio recordings were taken from the participants, and these voice recordings were transcribed and transcribed. The answers given by the participants to the previously determined questions asked to each participant were categorized within themselves and common items were found, and then they were shown and interpreted with tables. In the study, the questions were diversified over three main headings. In the first title, the process of the participants directly in Turkish; in the second title, the effect of the environment on the development of Turkish and in the last chapter, their communication with their spouse and children in their Turkish development were discussed. As a result of the study, it was seen that these women who came with voluntary marriage immigration tried to learn Turkish either by themselves or by taking private courses/lessons without any government support. Except for one participant, it has been determined that since the other participants are not active in business life, their language learning is limited to their spouse, family and close friends, and they stay away from working life mainly because they cannot rely on their current Turkish levels, along with other reasons. As a result, it has been observed that these participants, who come from different cultures and mother tongues, cannot fully adapt to the society.

Keywords: Migration, marriage migration, women's migration, cultural harmony, teaching Turkish as a foreign language.

* Bu çalışma 26-27.9.2019 tarihlerinde Bakü'de düzenlenen XIV. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

@ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi. elif.ermagan@medeniyet.edu.tr

https://orcid.org/0000-0002-2827-0155

Giriş

Bireysel veya grup olarak sadece kadın ya da sadece erkeklerin yanı sıra karma olarak da gerçekleştirilen göç, geçici ve kalıcı olmak üzere yaşanan çevreden gönüllülük esasına bağlı olup olmaksızın başka dil ve kültüre yapılan yer değiştirme hareketidir. Göçün tanımından da anlaşılacağı üzere göç çeşitleri, göçün gerçekleşme şekline, gerçekleştirenlerin cinsiyetlerine göre çeşitlenmektedir. Dahası, ana dil ve varış ülkesinin dil benzerliği, kültürel yakınlığı, tarihî, ticari, siyasi ve ekonomik ilişkileri yanında varış ülkesinin başta ekonomik özellikleri olmak üzere coğrafi konumu, kendine has cezbedici özellikleri gibi nedenler göç hareketlerinde çekici olabilmektedir. Bu çalışmada üst başlık olarak göç seçilmiştir. Göçü gerçekleştiren mülteci ve göçmen arasındaki fark, göç ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki ve son olarak göç ve dil arasındaki ilişki, gönüllü ve zorunlu göçle hareket eden göçmen ve mülteciler üzerinden değerlendirilerek çalışmanın teorik kısmını oluşturmaktadır.

Çalışmada yer alan evlilik göçmenlerinin Türkçeye ve Türk kültürüne yaklaşımının daha açık anlaşılması için mülteci/sığınmacı ile karşılaştırılarak verilmesi tercih edilmiştir. Bulunulan ortamı terk ederek başka bir ortama geçen evlilik göçmenlerinin ve mültecilerin şartları, varış ülkesine geliş nedenleri, yaptıkları göçün zorunlu ya da gönüllü olması, varış ülkesinde kalma süreleri, evlilik göçmenleri ve mülteci/sığınmacılar arasında farkı belirleyen ana öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İrdelenen bir diğer başlık da göç ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin daha açık ifadeyle toplumda kendisine cinsiyetinden dolayı bazı nitelermeler ve mesleklerin atfedildiği kadının, bir kişiye veya bir gruba bağımlı ya da bağımsız gerçekleştirdiği göçün sebep ve sonuçlarının Türkçeye ve Türk kültürüne nasıl yansıtacağıdır. Bu bağlamda kadın göçü çeşitlerinden sayılabilecek evlilik göçü her ne kadar eşlerden birinin diğerinin yanına yaptığı göç olarak nitelendirilse de bu çalışma dâhil çoğunlukla kadının erkeğin ülkesine daha iyi şartlarda yaşamak için yaptığı göç olduğundan ve evlilik göçmenleri diye nitelendirilen kadın göçmenler geleneksel dil öğrencileri olmadığından bu durum etkili bir dil öğrenimi/öğretimi için onlara has durumların göz önünde bulundurulmasını da beraberinde getirmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmında ise hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerden hareketle katılımcıların demografik bilgileri tablo halinde gösterilerek Türkçeyi nasıl öğrendikleri, çevre, eş ve çocukların Türkçe öğrenmelerindeki rolü başlıkları üzerinden oluşturulan sorulara verilen cevaplar, frekans tablolarında gösterilerek yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda genel olarak zamanla gelişmesi öngörülen, evlilik göçmenlerinin varış ülkesinin

dil ve kültürüne uyumunda Türkçe ve Türk kültürü odaklı farklı planlamalar ve programlar düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Göçle İlgili Tanımlar ve Göç Çeşitleri

Göç, dünyanın dört bir tarafında çeşitli siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel nedenlerle yüzyıllardan beri var olmuş ve var olmaya devam edecek olan hareketliliklerdir (Ermağan, 2019, ss. 101-121). Göç, alanyazında birbirine benzer tanımlarla yer almaktadır. Bireysel ya da kitlesel yer değiştirme eylemi (Şahin, 2001, s. 59) olan göç olgusu, kısaca birey veya grupların başka bir yere gitmeleri ve gidilen yerde yaşamlarını belli bir süre sürdürmeleri olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2011, s. 210). Bireysel veya grup olarak yapılan göçün nedenleri göç çeşitlerini oluşturmakla birlikte varış ülkesinde geçirilecek süre de etkili olmaktadır. Yine terk edilen ve yerleşilen yer ile göçenler ve göçülen yerdekilerin nitel ve nicel özelliklerindeki farklılıklar yanında göç nedeni, kapsamı ve işleyiş sürecinde farklılıklar her göçü bir diğerinden farklı kılmıştır (Yılmaz, 2014, s. 1692). Petersen'a (1958) göre ilkel (*primitive*), zoraki (*forced*), yönlendirilen (*impelled*), serbest (*free*) ve kitlesel (*mass*) göçler olmak üzere beş göç tipi bulunmaktadır (akt. Çağlayan, 2006, ss. 75-76). Bu göç tiplerinden zoraki, yönlendirilen ve kitlesel göç tipini oluşturanlar mülteciler/sığınmacılar iken göçmenin kesin ve kararlı bir şekilde kendi göç kararını verdiği ve buna göre hareket ettiği serbest göçü oluşturanlar ise göçmenler/muhacirlerdir. Sığınmacının birinci tanımı, başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci olup ikinci tanımı, yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimsedir (TDK, 2005, s. 1749). Mülteci ise ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle geri dönemeyen ve dönmek istemeyen kişidir (Karadağ & Altıntaş, 2010, s. 55). Sığınmacı ve mülteci kavramları Türkçe Sözlük'te eş anlamlı olarak verilmektedir. Buna karşın gerek alanyazında gerekse uluslararası düzenlemelere göre iltica etme hakkı ve bunun sonucu olarak mülteci olmak, hukuki bir statü kazanılmasını sağlamaktadır. Sığınma hakkı ile sığınmacı olmak ise hukuki bir statü kazanılmasından öte fiili ve sığınılan ülke yasalarından mülteciler gibi faydalanılmasını öngörmeyen kısa süreli bir yerleşme hâlidir (Eroğlu & Taşkıran, 2002, s. 109). Göçmen, kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk); muhacir (TDK, 2005, s. 770) ise kendi vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak başka bir ülkede en az 12 ay kalan kişi olarak kabul edilmektedir (Toksöz, 2006, s. 109). Mülteci ve göçmen tanımları da genel olarak benzerlik oluştursa da iki kavramı birbirinden ayıran farklar bulunmaktadır. Bir göçmenin normalde ülkesini isteyerek daha iyi bir hayat arayışı için terk ettiği, bir mültecinin ise sığınacağı ülkenin ekonomik şartlarından çok güvenliğine daha fazla önem verdiği

belirtilmektedir. Dahası, pratikte ayrımı belirlemenin bazen zor olabildiği fakat temelde göçmenin kendi ülkesinin koruması altında iken mültecinin olmaması ve göçmenin bir ülkeye yerleşmek amacıyla gelirken mülteci sayılan kişinin ise bu amacı taşıyamaması olduğu ifade edilmektedir (Eroğlu & Taşkırın, 2002, s. 110). Mülteci ve göçmen karşılaştırması incelendiğinde dikkat çeken nokta, göçün gönüllük esasına dayanıp dayanmamasıdır. Bu nedenle göçler otoriter ya da doğal bir zorlanmadan ötürü “zorunlu göç” veya kişilerin kendi iradesiyle serbestçe gerçekleştirdikleri “gönüllü göç” niteliğinde olabilirler (Gökdere, 1978, s. 11).

Göçmen, mülteci ve sığınmacı tanımları yapılırken ortak ve farklı yönler ortaya konularak bu kavramlar arasında ayrım yapılmaya çalışılmıştır. Kişinin ya da kitlelerin kendi isteği dışında dışarıdan etki eden bir sebep neticesinde kişinin ya da kitlelerin güvenliğini sağlamak amaçlı zoraki olarak yapılan göçün aktörleri, mülteci/sığınmacılardır. Mülteci ve sığınmacının başka bir ülkeye göçü için uzun uzadıya bir hazırlığı olmadığı gibi kendi ülkesine dönüşü de kendi inisiyatifinde olamamaktadır. Diğer taraftan kişinin ya da kitlelerin güvenlik sebepleri dışında bir zorunluluktan öte kendi göç hareketliliğini organize edip planladığı, söz sahibi olduğu göçü oluşturanlar ise göçmenler olup geçici ya da kalıcı geri dönme durumlarına karar verenler otoriterler değil kendileridir.

Her ne kadar üç grubun gerçekleştirdiği göçün sebepleri, zorunlu ya da gönüllü olsa da göç edenlerin statüleri, varış ülkesindeki kalış süreleri, tekrar kendi ülkelerine dönüp dönemeyecekleri açılarından farklılık oluştursa da ortak nokta, yeni bir ortamda daha iyi şartlarda sahip olmak istedikleri daha iyi bir hayat arayışıdır. Dahası, bunun gereği olan dil ve kültüre uyum sağlama başarılarıdır. Göç edenlerin dil ve kültüre uyumunun başarıyla sağlanmasında sadece varış ülkesine ulaşmalarından sonra geçirdikleri süre ve durumlarının değil aksine göç eden grubun daha önceki durumlarını gösterecek bilgilere de ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan Türkiye hem göçmenlere hem de sığınmacı/mültecilere ev sahipliği yapan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Açısından Göç

Kadınların göç tecrübesi erkeklerden daha farklı nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet penceresinden göç konusuna bakmak, kadınların göç deneyiminin daha iyi kavranmasını sağlayacaktır. Kadının daha çok ekonomik nedenlerle belirli meslekleri yapmak üzere yer aldığı ya da evlilik amaçlı yapılan göçlerde toplumsal cinsiyet ön plana çıkmaktadır. Kadın göç biçimleri arasında; ev işçilerinin ticarileştirilmiş göçü (bazen hizmetçi ticareti olarak adlandırılmaktadır), kadın bedeninin sömürülmesine dayalı oluşmuş endüstrideki kadınların göç ve ticareti ve kadınların evlilik için organize edilmiş göçü yer almaktadır (Carling, 2005,

s. 2). Bu göç biçimleri incelendiğinde kadının ekonomik nedenlerle birlikte pasif bir konuma yerleştirildiği, bireysel tercihinin dışında bir sektörün parçası olarak görülerek gerçekleştirilen zorunlu/gönüllü göçlerde baş aktör olarak konumlandırıldığı söylenebilir. Göç edilen ülkenin daha çok ekonomik olmak üzere kendine has şartları göç eden kadınların göçteki rolünü belirlerken bir diğer etken de varış ülkesinin şartları ve düzenlemeleridir. Ghaffar ve Mwai, göç edilen ülkenin göçmenlik yasa ve düzenlemelerinin kadın ve erkek göçünü üç şekilde etkilediğini, kadına atfedilen roller üzerinden dile getirmiştir. Birincisi, birçok alıcı ülkenin göç politikaları, kadınlar için “bağımlı” bir statü ve erkekler için “bağımsız” bir göçmen statüsünü örtük olarak kabul etmektedir. Kadınlar genellikle kendi bağımsız statülerine bakılmaksızın göç ettikleri erkeklerle (ör. eş veya kızı) ilişkilerine göre sınıflandırılır. İkincisi, göçmen kadınları “bağımlı” ve erkekleri “bağımsız” bir şekilde örtük olarak tanımlayan alıcı toplumların göçmen politikaları, kadınları iş hayatındaki rolünden evdeki rolüne yerleştirmektedir. Üçüncüsü, kadınların toplumdaki yeri ile ilgili geleneksel cinsiyet rolleri ve kalıplaşmış imajlar, göçmen kadın işgücünün kuvvetlendiği çalışma türünü etkileyebilir. İşçiler olarak kabul edilen kadınlar genellikle iç hizmet ya da hemşirelik gibi “kadın” mesleklerinde yoğunlaşmaktadır. Kadınlar emek piyasası becerilerine dayanırken çoğu hizmet sektöründedir. Göçmen işçileri geçici olarak işe alan ülkelerde, çoğu kadın, çocuk bakımı konusunda uzmanlaşmış olanları da içerecek şekilde ev işçileri olarak kabul edilmektedir (2014, ss. 13-14). Göç üzerinden tanımlanan kadın göçmen, erkeğe bağımlı bir statüde konumlandırılarak ev ve evdeki işlerle özdeşleştirilmiş ve daha çok ev içi işlerde ya da hizmet sektöründe bakım işlerine toplum tarafından yerleştirilmiştir. Daha farklı ifadeyle işgücü ve çalışmalarla ilgili göç alanyazınında özerkliği ve özgürlüğü olmayan kadın, daha güçlü konuma yerleştirilen erkeğin üzerinden eşi veya kızı olarak nitelendirilmiş ve kendisine belirli meslekler uygun görülmüştür. Göç alanyazınındaki çalışmaların büyük çoğunluğu, emek ve işle bağlantılı çalışmalarla ilgili hareketlere odaklanmaktadır ve evlilik göçüne, evlilik ile göç arasındaki ilişkilere çok az dikkat çekilmektedir. Evlilik göçü, başka bir bölgedeki eşe katılmak için yapılan göç olarak tanımlanarak genellikle aile oluşumunun hedefi için özel bir göç türü olarak kabul edilmekte ve genellikle alanyazında ihmal edilmektedir (Fan & Li, 2002, s. 620). Özgür ve Aydın, evlilik göçünü; evlenen eşlerden birinin veya her ikisinin birden evlilik öncesinde yaşadığı yerden eşinin yanına veya farklı bir yere taşınması olarak değerlendirmektedir (2010, s. 21). Cárdenas-Barajas evlilik göçünü gerçekleştirenlerin göç literatüründe evlilik göçmenleri, evlenme amaçlı göçlerin ise “evlilik göçü” olarak adlandırıldığını, 2011 yılında yayınlanan *The Economist* dergisine göre uluslararası evliliklerin kısmen küreselleşmeyi yansıttıkları ve bunun sonucu olarak ortaya çıktıkları için önemli oldukları ve insanların yurtdışında tatil deyken okurken ya da yaşamak ve çalışmak

için göç ettiği ziyaretçilerin yerel halkla buluşup evlendiğini aktarmaktadır (2015, s. 10). Ayrıca evlilik göçüyle ilgili çalışmaların nispeten yeni olduğunu ve konuyla ilgili genel kabul edilmiş kuramsal bir çerçeve olmadığını belirtmektedir (2015, s. 20).

Göçmenin kesin ve kararlı bir şekilde kendi göç kararını verdiği ve buna göre hareket ettiği serbest göç içerisinde değerlendirilecek gönüllü evlilik göçü, üzerinde ayrıca çalışılması gereken bir konu olup yabancı dil öğretiminin yanı sıra sosyoloji, toplumsal cinsiyet çalışmaları, ekonomi, hukuk gibi alanların da araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Göç-Dil İlişkisi

Geleneksel olarak yabancı dil öğrenimi, göç bağlamında ikinci bir dil öğreniminden çeşitli açılardan farklılık oluşturmaktadır. Bunun öğretim ve seviyelerin belirlenmesinde ne anlama geldiğini göstermek için Krumm ve Plutzar tarafından üç nokta vurgulanmıştır. Krumm ve Plutzar'a göre göçmenler için dil edinimi sadece öğretim yoluyla değil aile, çevre ve iş durumuna göre farklı bir ölçüde sınıf dışında da gerçekleşir. Sınıf dışındaki farklı dil bağlantılarına ve gereksinimlerine bağlı olarak farklı becerilere yönelik uygulamalar yapılması ve sınıf dışında bir dilin standart varyasyonu dışında konuşulan dillerin anlaşılması gerekebilir. İkinci olarak, dil öğrenimi normal sınıflardan çok daha fazla (sosyal, ekonomik, yasal) baskı altında gerçekleşir. Göçmenler genellikle orada hayatta kalabilmek, yaşamlarını sürdürebilmek ve başarılı olabilmek için ev sahibi ülkenin dilini öğrenmeleri gerektiğinin farkındadır. Bu nedenle genellikle dil ihtiyaçları çok somuttur. Öğrenenlerin iş, bürokrasi, kurumlar, sağlık sorunları, eğitim bağlamları, sosyal/kültürel oryantasyonda başarılı bir şekilde iletişim kurmalarına yardımcı olmayan bir dil eğitimi yeterli ve etkili olmayacaktır. Dil eğitimi verilirken öğrencilerin durumları dikkate alınmalıdır. Ayrıca dil entegrasyon programlarının deneyimleri ve değerlendirmeleri, göçmenlerin dil kurslarına katılımları sırasında sosyal hizmet uzmanları tarafından psikososyal desteğe ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu gerçekleşmezse öğretmenler eğitim almadıkları göçmenlerin zorlu yaşam koşullarından kaynaklanan sorular ve sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Öğretim organizasyonu için sonuçları olan üçüncü unsur, sınıfların çok dilli doğasıdır. Geleneksel olarak yabancı dil öğretimi, öğrencilerini, ortak bir dilsel geçmişe karşı yeni bir dil öğretmenin mümkün olduğu, dilsel olarak homojen bir grup olarak görürken göçmenlerde dilsel temel (bir veya daha fazla dilin her zaman doğru şekilde öğrenilmemesi bazen de okuryazarlık olmaması), dilsel bağlam (ailelerde ve sınıf dışında farklı dillerin kullanımı) ve dili öğrenmeye yönelik motivasyon veya baskı, yabancı dil öğrenme bağlamlarından büyük ölçüde farklıdır (2008, ss. 7-8). Göçmenlere yönelik dil öğrenimi hem sınıf içinde hem de sınıf dışında gerçekleşirken göçmenin şartları ve hangi koşullar altında dil öğrendiği

ve buna bağlı olarak içinde bulunduğu psikososyal durum ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Göçmen için dil öğrenmek, varış ülkesinde tutunabilmek için çeşitli baskılar altında gerçekleşen bir eylemdir. Göçün şekline bağlı olarak başlangıç ülkesinden varış ülkesine gerçekleşen bu yolculukta göçmenin yeni dile ve kültüre uyumu, varış dili ve kültürünü aile, çevre ve iş ortamında toplum dilbilgisel ve pragmatik yeterlikler çerçevesinde kullanabilme yetisiyle doğru orantılıdır.

Göç bağlamında ikinci bir dil öğrenmek, herhangi bir geleneksel yabancı dil öğrenmekten önemli ölçüde farklı olduğu gibi göçün ve göç edenin niteliğine bağlı olarak dil öğrenimini etkileyen unsurlar da farklılaşmaktadır. Evlilik göçü yukarıdaki tanımlarda da belirtildiği üzere bir aile birleşimi için yapılan göç olmasının yanında genellikle kadının daha iyi ekonomik şartlarda ve daha iyi koşullarda yaşamak için kabul ettiği göç türüdür ve mültecilerin başta barınma, yemek, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılama sebepleriyle yaptıkları zorunlu göçten farklı olup bu motivasyonun dil öğrenmeye de yansıdığı düşünülmektedir. “Nitekim göç olgusunu linguistik açıdan tanımlamak gerekirse, belli bir coğrafyada kültürlenmiş kişinin, belli bir hayat formunun ve buna bağlı olarak da belli türden bir uzlaşımın ürünü olan ana dilinden bir başka hayat formunun şekillendirdiği uzlaşım çerçevesine ‘girme çabası’ olarak ifade etmek gerekir” (Türkmen, 2018, s. 27). Bu tanımda da görüldüğü üzere yeni dil ve kültüre girme gayretinde olan mülteci veya göçmenin koşullarına bağlı olarak motivasyon etkisi farklı seyrete de dil ediniminde her ikisi için de önemlidir. Literatürde de karşılaştırmalı bir bakış açısıyla bu duruma değinen çalışmalar vardır. Isphording, güvenlik nedenleriyle göç etmiş olmanın genellikle ulaşılan dil edinimi seviyeleri ile negatif olarak ilişkiliyken, ekonomik nedenlerle göç eden göçmenlerin daha yüksek düzeyde yeterliliklere sahip olma eğiliminde olduklarını belirtmektedir (2015, ss. 4-5). Chiswick, Lee ve Miller’e (2002) göre çoğunlukla aileye dayalı göç hareketleri ve mülteciler söz konusu olduğunda, ikinci dil edinimi becerileri, öncelikle ekonomik motivasyonları olan gönüllü göçmenler arasında bulunanlardan daha zayıftır ancak farklılıklar zaman içinde azalmaya meyillidir (akt. Esser, 2006, s. 22). Liebau ve Schacht ise mültecilerin nadiren ev sahibi ülkeye doğru hareket etmeye hazırlandığını ve çoğunlukla ne zamanlarının ne de yeni bir dil öğrenmeye başlama fırsatlarının olduğunu, dahası diğer göçmenlerin aksine mültecilerin dil ve entegrasyon kurslarına katılımının onların mülteci olmayanlara kıyasla bazı dezavantajlara yol açabilecek bir ikamet iznini elde etmelerine ve kısıtlamalarına bağlı olduğunu ifade etmektedir (2016, s. 400). Mülteci ve göçmenin şartlarına bağlı olarak gelişen ve göçmenlerin mültecilere kıyasla daha başarılı olarak gözlemlendiği dil öğrenme seviyelerine ilişkin ilk olarak dikkat çeken, mültecilerin hazırlıksız gerçekleştirdikleri göç hareketleriyle beraber varış ülkesinde hayata tutunma çabalarından kaynaklı dil öğrenmeye karşı motivasyonlarının düşük olmasıdır. Göçmenlerin, mültecilere kıyasla hedef dili öğrenmesinde, vardıkları

ülkeye entegrasyonlarının başarılı olmasında göçün şekline bağlı olarak motivasyon etkeni önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca motivasyonla beraber dile erişim, beceriler ve öğrenme ile ilişkili maliyetler de etkili olmaktadır (Esser, 2006, s. i).

Erişim, göçmenlerin göç ettikleri ülkede dile ve dili öğrenmeye nasıl eriştikleridir. Göçmen ve mülteciler geleneksel olmayan dil öğrencileri oldukları için devletin bu öğrenci grubuna yönelik dil uygulamalarında ve dile erişimlerinde bu farklılığı gözetmesi gerekmektedir. McHugh ve Challinor, geleneksel olmayan öğrencilerin ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiğini, başarılı dil entegrasyon programlarının öğrencilerin yoğun programları, sınırlı finansal kaynakları ve çocuk bakımı yükümlülükleri dâhil olmak üzere durumlarını dikkate alarak en temel düzeyde, programlar ve kursların göçmenlerin sürekli telaşlı olan programlarına akşam ve hafta sonu dersleri veya iş saatlerinde planlanan programlar sunarak uygun olması gerektiğini belirtmektedir (2011, s. 8). Mültecilerin ve diğer göçmenlerin dil gelişimi, ev sahibi ülkenin dil desteklerinden etkilenir. Ghaffar ve Mwai, entegrasyonun önemli bir yönünün göçmenler için fırsatlar yaratan dili öğrenmek olduğunu belirterek ev sahibi ülkenin dilini öğrenmenin, göçmenleri işgücü piyasasına dâhil ettiğinden çok önemli olduğunu, dil ediniminin, göçmenlerin konuşma etkileşimlerine yardımcı olduğunu, entegrasyonun, göçmenleri çeşitli toplumsal faaliyetlere katılmaya yönlendirdiğini aynı zamanda göçmen kadınların güvenini, motivasyonunu artırdığını ve topluma karşı olumlu tutumları geliştirdiğini, böylece onların refahını artırdığını ifade etmektedir (2014, s. 50). Geleneksel dil öğrencileri olmayan mülteci ve göçmenler için devlet desteğiyle uygulanacak çeşitlendirilmiş dil ve kültürü öğretmeye yönelik programlarda dikkate alınması gereken başta göçmenlerin dil biyografileri olup onların dil ve kültüre uyumunda ihtiyaçları ve koşulları dâhilinde dil öğrenme programları ortaya çıkarılmalıdır.

Motivasyon ve erişimin yanında ikinci bir dili öğrenmek beceri gerektirir, eğitim de bu beceriyi ortaya çıkaran en önemli unsurdur. Dicker'e (1996) göre örgün eğitim, dil edinimini etkilemektedir ve yüksek eğitilmiş göçmenler ikinci dil öğrenmede avantajlı olup birinci dillerinde ileri düzeyde öğrenmeye bağlı olarak dil konusunda bilgi sahibi olduklarından dolayı üstdilsel becerilerini geliştirmişlerdir (akt. Beiser & Hou, 2000, s. 313). Tam da bu noktada Cummins'in Eşik Kuramı (*Threshold Hypothesis*) ve Gelişimsel Bağımlılık Kuramı'na (*Developmental Interdependence Hypothesis*) yer vermek yerinde olacaktır. Cummins bu görüşleri ile birinci dili ileri düzeyde öğrenmiş olanların ikinci bir dilde avantajlı olacağı ve ikinci dilin ancak birinci dilin ulaştığı seviyeye kadar ilerleyebileceğini savunmaktadır (1979, 1981). Cömertler ise Türk göçmen kadınların Fince öğrenmeleriyle ilgili hazırladığı tezinde, kadınların eğitim geçmişlerinin ve ikinci bir dil bilgisinin Fince öğrenmede başarılarını etkilediğini belirtmektedir (2007, s. 56). Ermağan da Almanya'dan Alanya'ya çoğunluğunu evlilik göçüyle gelen kadınların oluşturduğu çalışmasında, üniversite mezunu olanların Türkçeyi kullanmalarında ses

bilimsel, yapı bilimsel, anlam bilimsel ve söz dizimsel sapmaların (standart dilin dışına çıkan dil kullanımı) eğitim düzeyi düşük olanlara kıyasla daha az yapıldığını, Türkçeyi daha yetkin düzeyde kullandıklarını tespit etmiştir (2021, s. 307). Liebau ve Schacht da daha yüksek eğitim seviyelerine ulaşmış olan bireylerin yeni bir dil edinmesinin daha kolay olduğunu ve bunun kullandıkları verilerde de görülebildiğini ifade etmektedir. Yükseköğretim geçmişine sahip olan mülteci ve diğer göçmenlerin genellikle daha iyi Almanca becerilerine sahip olduklarını ve daha iyi eğitimli mültecilerin de zaman içinde dil gelişimlerinde daha büyük gelişmeler yaşadıklarını çalışmalarında belirtmektedirler (2016, s. 404). Her ne kadar eğitim durumunun yüksek olması, varış ülkesinin dilinin öğrenilmesi açısından büyük bir avantaj oluşturup ev sahibi ülkenin dil öğrenim programlarında programı düzenleyiciler ve uygulayıcılar açısından kolaylık oluştursa da göçmen ya da mültecilerin eğitim durumlarının düşük ya da eğitimsiz olabilecekleri de düşünülerek programlar bu yönüyle de ele alınmalıdır.

Dil ediniminde bütün bu sayılanların dışında en somut ve en ölçülebilir etken, öğrenme ile ilişkili para, zaman, çaba gibi maliyetlerdir. Maliyetin para, zaman ve emek açısından ölçülebilmesi, göçmen ya da mülteci konumundaki kişilerin bireysel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Göçmen/mültecilerin yaşı ve ana dilleri başta gelmektedir. İspording, göçmenlerin belirli bir dil yeterliliğine ulaşmak için ne kadar kaynağa (zaman, para, emek) ihtiyaç duyduklarının farklılık gösterdiğini, en belirleyici faktörün ev sahibi ülkeye varış yaşını olduğunu belirtmektedir. Yeni dilleri öğrenme yeteneğinin yaşla güçlü bir şekilde azaldığını, ev sahibi ülkeye ergenlik döneminden önce gelen göçmenlerin, ana dili konuşanlarla eşit ya da eşite yakın bir yeterlilik düzeyinde ev sahibi ülke dilini neredeyse hiç çaba harcamadan elde ettiğini ifade etmektedir. Daha ileri bir yaşta gelen göçmenlerin ise yeni bir dil edinmede daha büyük zorluklarla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Dilbilimciler ve nörobiyologların bunu "kritik dönem" hipotezi olarak adlandırdığını ve erken ergenlikte (11 yaş civarında) yeni bir dil edinme becerisinde yapısal bir kopuşu tanımladığını belirtmektedir (2015, s. 3). Ermağan da yaptığı çalışmasında, Alanya'da yerleşik yaşayan yetişkin geç iki dilli Almanların Türkçe kullanımlarında standart Türkçeden daha çok uzaklaştığını tespit etmiştir (2021, s. 307). Yetişkin olarak göç eden göçmen/mülteciler, varış ülkesinin de dilini öğrendiklerinde geç iki dilli olarak adlandırılmaktadır ve ülkenin diline ve kültürüne sonradan uyum söz konusudur. Ergenlik döneminden önce ülkeye giriş yapanlar ya da doğrudan varış ülkesinde doğanlar ise ülkenin ana diliyle gerek örgün eğitimde gerek sosyal çevrede daha erken tanışma fırsatı içerisinde olduklarından ülkenin ana dilini daha iyi konuşabilme yeterliliğine sahip olmaktadırlar.

Dil ediniminde bir diğer faktör ise dilbilimsel mesafedir. Dilbilimsel mesafe, iki dil arasındaki kelime bilgisi, dil bilgisi, telaffuz ve bir dilin diğer öğeleri arasındaki farklılık

derecesi olarak dil ediniminde önemli bir değişim kaynağı olarak tanımlanmıştır. Göçmenlerin ana dili ve ev sahibi ülke dili arasındaki dilsel mesafe ne kadar büyük olursa belirli bir dil yeterliliğine ulaşma ile ilgili maliyetler de o kadar yüksek olur (Isphording, 2015, s. 3). Bu durumu destekler nitelikte göçmenin ana diline dilbilimsel olarak yakın olan hedef dilin daha kolay öğrenildiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Chiswick & Miller, 2005; Isphording & Otten, 2011). Göçmenin ana dili ve varış ülkesinin dili arasındaki ses bilimsel, yapı bilimsel, anlam bilimsel ya da söz dizimsel yakınlık, öğrenme kolaylığı sağlayabilecekken uzaklık ise dil öğrenme süresinin uzamasında ve daha çok maliyetli olmasında etken olabilmektedir. Bu nedenle dilbilimsel mesafenin göçmenlerin göç etmek istedikleri ülke tercihinde etkili olduğunu daha açık ifadeyle dilleri daha benzer olan ülkeler arasında göç oranlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Adserà & Pytliková, 2015).

Yeni bir dilin göçmen/mülteciler tarafından öğrenilmesi şüphesiz başka faktörleri de içermektedir. Göçmen ve mültecilere misafirperverlik yaklaşımından ülke diline ve kültürüne entegre etme aşamasına geçilmelidir. Yeni bir yeteneğin ustalığı zamanla gerçekleştiği için dil edinimi gerçek anlamda uzunlamasına bir tasarıma ihtiyaç duymaktadır. Yeniden yerleşimin ilk yıllarında dil edinimi sürecinin izlenmesi özellikle önemlidir (Beiser & Hou, 2006, s. 136).

Yöntem

Veri Toplama Aracı

Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 80).

Olgubilim ekseninde yapılan bu çalışmanın verileri, Ankara'ya evlilik göçü nedeniyle yerleşen yabancı kadınlarla yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Bu kişilere tanıdık çevre aracılığıyla ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Bu görüşme formu iki katılımcıya pilot olarak uygulanmıştır. Sorular, uygulama sonunda işlevsel bulunmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların kişisel bilgileri, ikinci bölümde katılımcıların Türkçeyi nasıl öğrendiklerine yönelik sorular, üçüncü bölümde katılımcıların çevresinde bulunanların Türkçe öğrenmelerine etkisi, son bölümde ise eş ve çocuklarının Türkçe öğrenmelerindeki rolü araştırılmıştır.

Katılımcılara öncelikle araştırmanın konusuyla ilgili bilgi verilmiştir. Görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kaydedilmesi ve katılımcıların isimlerinin kullanılması için kendilerinden izin alınmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Görüşmeler kendi istekleri doğrultusunda belirledikleri gün ve saatte, evde, okulda veya kafede yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılma çabası vardır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 81). Ankara'ya evlilik göçüyle gelen yabancı kadınların Türkçe ile ilişkilerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Ses kayıtları yazıya aktarılarak sorulan sorular üzerinden ortak olan ve olmayan cevaplar frekans tablolarında gösterilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Tablo 1.

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Geldiği Ülke	Ana Dili	Yaş	Eğitim Durumu	Bildiği Yabancı Diller	İkamet Süresi
Hint	Fas	Arapça	34	Lisans	Fransızca İspanyolca İngilizce Türkçe	4 yıl
Lilia	Rusya	Rusça	33	Lisans	İngilizce Türkçe	6 yıl
İrina	Ukrayna	Ukraynaca	34	Y. Lisans	Rusça İngilizce Almanca Türkçe	8 yıl
Olga	Ukrayna	Ukraynaca	37	Lisans	Rusça İngilizce Türkçe	3 yıl
Megi	Arnavutluk	Arnavutça	33	Lisans	İngilizce İtalyanca Türkçe	9 yıl
Lidya	Endonezya	Endonezyaca	33	Lisans	İngilizce Türkçe	1 yıl

İvanna	Ukrayna	Ukraynaca	31	Y. Lisans	İngilizce Rusça Türkçe	7 yıl
Laura	Romanya	Rumence	36	Y. Lisans	Fransızca Türkçe	3 yıl
Mila	Azerbaycan	Rusça	38	Lisans	İngilizce Azerbaycan Türkçesi Türkçe	3 yıl

Dokuz katılımcının 3'ü Ukrayna, 1'i Fas, 1'i Rusya, 1'i Arnavutluk, 1'i Endonezya, 1'i Romanya ve 1'i de Azerbaycan'dandır. Katılımcıların 3'ünün ana dili Ukraynaca, 2'sinin Rusça olmak üzere diğerlerinin Arapça, Arnavutça, Endonezyaca ve Rumencedir. Katılımcıların yaşları 31 ila 38 arasında değişmektedir. 6'sı lisans, 3'ü yüksek lisans mezunudur. Katılımcılar Türkçe dışında en az bir yabancı dil daha bilmekte olup çok dillidirler. Katılımcıların biri dışında tamamının bildiği ortak dil İngilizcedir.

Tablo 2.

“Türkçeyi nasıl öğrendiniz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Kendi kendime	2
Dil kursuna giderek	2
Kendi kendime ve kursa giderek	5

Tablo 2'de katılımcıların “Türkçeyi nasıl öğrendiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır. Katılımcıların 2'si kendi kendine, diğer 2'si dil kursuna giderek, 5'i ise hem kendi kendine hem de kursa giderek Türkçeyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Kendi kendine Türkçeyi öğrenen katılımcılardan biri Türkiye’de evlenmeden uzun süre çalıştığı ve bu yolla iş hayatının içinde Türkçeyi öğrendiğini, diğeri de Türkiye’de kısa süredir yaşadığından ve dört çocuğu olduğundan kursa gitmeye fırsat bulamadığını dile getirmiştir. Diğer katılımcılardan ikisinin bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

İlk olarak internetten başladım. Türkçe sözlük aldım. Yavaş yavaş, böyle şey başladı. Sen ben sen gitmek ben oturmak. Sonra Ankara’ya geldiğim zaman öğrendiğim zaman ama sadece A1’e kadar. Sonra gidemedim. (Olga)

Hiç kursa gitmedim çünkü o zaman yani götürme işi zordu. Ben de tek başına yani yollar bilmiyordum. Hani nereye gideceğimi hani kültür hiçbir şeyi bilmiyordum ben Türkiye için.

Dolayısıyla işte kendim öğrendim birkaç zaman geçti. Sanırım kaç sene geçmiştir, dört beş sene belki de. Sonra TÖMER'e geldim işte ama biliyodum. Hani şimdi tek başıma öğrendiğim için orda çok bozukluk oluyo. Mesela writing böyle yazarak yazmam kötüydü. Dolayısıyla üniversitede de sınavlara girdim. Orda Türkçede kaldım, İngilizceden geçtim de Türkçeden kaldım. Yani o yüzden TÖMER'e geldim kendimi daha çok düzeltmek için. Öğrendim ama yani her şey güzel geçti. Notum da güzeldi seksen yediydi. (Megi)

Kursa gitmeksizin kendi kendine Türkçeyi öğrenen katılımcılardan birinin iş hayatı vedîğlerinin çocuk bakım yükümlülüğü nedeniyle sınırlı vakit ve imkânının olması, onları kendi kendine Türkçe öğrenmeye yönlendirmiştir. Bu iki katılımcı Türkçeyi yetkin kullanabilme açısından karşılaştırıldığında, iş hayatında Türkçeyi öğrenen katılımcının Türkçeyi daha yetkin kullandığı, diğerrinin ise sınırlı çevrede Türkçeyi öğrenme durumuna bağlı olarak diğeri kadar Türkçeyi iyi kullanamadığı gözlemlenmiştir. Türkçeyi yalnızca kursa giderek öğrenmeyi tercih eden yalnızca iki katılımcıdır. Çoğunluğu oluşturan beş katılımcı ise önce Türkçe öğrenmeye kendi kendine başlasa da daha düzenli sonuç elde etmek için kursa giderek öğrenmeyi tercih etmiştir. Ülkeye uyum için katılımcılar Türkçe seviyelerini ilerletmeleri gerektiğinin ve bunu da sistemli ve düzenli bir şekilde yapmaları gerektiğinin farkındadırlar.

Tablo 3.

“Türkçe öğrenirken size en çok ne zor geldi?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Dil bilgisi (Öğrenilen Geçmiş Zaman)	1
Dil bilgisi (Durum Ekleri)	1
Resmi dairelerde kullanılan terminoloji	1
Genel olarak dil bilgisi	2
Yazılışları benzer kelimeler	1
Sentaks	1
Ankara ağzı	1
Morfoloji	1

Tablo 3'te katılımcılara “Türkçe öğrenirken size en çok ne zor geldi?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcıların yarısından çoğunun dil bilgisinde zorlandıkları görülmektedir. Katılımcılardan 6'sı dil bilgisinde zorlandığını ifade etmişlerdir. 3'ü morfolojide, 1'si sentaksta diğerr 2'si de genel anlamda dil bilgisinde zorlandığını belirtmişlerdir. Diğerr üçü ise resmî dairelerde kullanılan terminolojide, Ankara ağzında ve bir diğerr de yazılışları benzer Arapça kökenli kelimelerde zorlandığını dile getirmiştir.

Katılımcılardan bazılarının bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Miş. Çünkü bizde yok. Hiç bi dilde yok ve yani hiç bi dilde yok ve çok tuhaf benim için. Ben duyduğum zaman bile tuhaf. Nedenmiş, neden yapmış diyolar yaptı demiyolar. O zaman anlamıyodum sonra kursta onu öğrendi. Mesela benim oğlum söylediği zaman kullandığı zaman benim için tuhaf. Çünkü demek ki doğal o, Türk olduğu için doğal kullanıyor. (Hint)

Gramer çok zor diil tabi ki ama Türklerde mesela herkes aynı konuşmuyor. Benim öğrendiğim gramer ben bazen kullanmıyorum. Mesela akraba biz Adıyamanlı eşim oraya gittiğim zaman biraz onlarda değişik konuşuyolar. Kız ne ediyon, nereye gidiyon... (Olga)

Ne zor geldi hani o structure hani o yapı. Her dilin bir yapı var. Ne nerde neyi daha önce koyacağını hani cümle kurma işi o zor geldi. Çünkü onu öğrenmem gerekiyordu ki ilerisi gelsin diye. (Megi)

Ben kelimeleri karıştırıyorum. Bu en zor benim için oldu. Mağçup muhtaç. Çok çok benzetiyorum. Anlamı karıştırıyorum hemen. (Lilia)

Katılımcıların büyük çoğunluğunun dil bilgisinde zorlanmasının sebebinin kendi ana dilleri ve öğrendikleri diğer yabancı dillerle Türkçe arasındaki dilbilimsel mesafe olduğu düşünülmektedir. İkisi dışında katılımcıların tamamı dil bilgisinde zorlanmaktadır. En çok zorlandıkları alan morfolojidir. Bunda Türkçenin eklemeli bir dil olmasının yanı sıra kendi dillerinde aynı fiillerin farklı durum ekleri alması ve Türkçede var olan öğrenilen geçmiş zamanın kendi dillerinde bir karşılığı olmaması gibi nedenlerin etken olduğu düşünülmektedir. Bir diğer neden de Türkçenin sentaksının kendi ana dillerinden farklı olmasıdır. Katılımcıların zorlandıkları diğer alanlar ise resmi dairelerde kullanılan terminolojidir. Katılımcılar gerek Türkçeyi öğrendikleri kursta gerekse kendi kendilerine Türkçe öğrenirken genel Türkçe ağırlıklı bir öğrenme programını takip ettikleri için akademik Türkçe alanında değerlendirilebilecek yönde bir eğitim almamakta ve bu boşluğu yakın çevresi ve eşinin yardımıyla kapatmaya çalışmaktadır. En son olarak bazı Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yazılışlarının birbirine çok yakın olması nedeniyle karıştırıldığı ve anlamlandırılmakta güçlük çekildiği ifade edilmektedir.

Tablo 4.

“Türkçeyi kullanırken bir problemle karşılaştığımızda ne yapıyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Google’a bakmak ve yakınimdakilere (eş, çocuk, akraba) sormak	4
Sadece eşe ve akrabalara sormak	1
Sadece eşe sormak	2
Kişi fark etmeksizin sormak	2

Tablo 4’te katılımcılara “Türkçeyi kullanırken bir problemle karşılaştığımızda ne yapıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 4’ü Google’a baktığını ve yakınimdakilere sorduğunu söylemiştir. Katılımcıların 7’si yakınında bulunan eşi ve akrabalarına sorduğunu belirtirken sadece 2’si kişi fark etmeksizin soru sorabildiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazılarının bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Soruyorum. Eşime, kayınvalideme, yanımda kim var onlara soruyorum. Böyle mi demek lazım, şöyle mi demek lazım. Onlar da düzeltiyorlar. (İrina)

Eşim bazen, bazen oğlum bazen kendimiz çünkü ben Google translate yazdım. Ordan iki. Ben yazdım Romanca translate Türkçe ama her zaman çok iyi translate değil biraz değişik. (Laura)

Katılımcıların ikisi dışında diğerleri Google’a bakarak ya da yakın çevresine danışarak Türkçeyle ilgili bir problemi çözdüğünü dile getirmiştir. Katılımcıların soracakları soruları da yakın çevrelerine sormayı tercih etmelerinde yakın çevreleriyle daha çok iletişim halinde olmaları ve katılımcıların çoğunluğunun uzak çevreyle henüz tam bir uyum içinde olmadıkları ve soru sorma rahatlığına erişemedikleri sonucu çıkarılabilir.

Tablo 5.

“Özel bir alanda Türkçenizi geliştirmek ister misiniz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Diksiyon dersi almak	3
Mesleki Türkçe öğrenmek	3
Evet	2
Akademik Türkçe	1

Tablo 5’te katılımcılara “Özel bir alanda Türkçenizi geliştirmek ister misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 3’ü diksiyon dersi almak istediğini, diğer üçü yapmak istedikleri meslekle ilgili terminolojiyi öğrenmek istediğini, biri de akademik Türkçe konusunda kendini geliştirmek istediğini ifade ederken ikisi sadece olumlu yanıt vermiştir.

Katılımcılardan bazılarının bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda gösterilmiştir.

Yani şimdi bazen daha düşünüyorum çünkü işim için daha iletişim çok kurucam diye insanlarla birlikte biliyorsunuz ben modelist stilist onun için bundan daha daha güzel yani düzgün konuşmam gerek. Düşünüyorum bazen. (Hint)

İnşallah burası çalışabilirim. O yüzden doktor olarak yapacağım. Tıp Türkçesi. (Lidya)

Diksiyon geliştirmek için ders almak istiyorum ama bulamadım ben bilmiyorum nasıl bir kurs var. (Lilia)

Katılımcıların sahip oldukları Türkçeyle yetinmeyerek kendilerini geliştirmeye açık oldukları görülmektedir. Bunda da tüm katılımcıların eğitim geçmişlerinin etkisi olduğu düşünülebilir. En az lisans mezunu olan katılımcılar, kendini geliştirme konusunda bilinçli olup Türkçe bilgilerini daha ileri seviyeye taşımaya hazırlardır.

Tablo 6.

“Türkçe bildiğiniz diller arasında nasıl bir yerde?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Bildiğim dillere hiç benzemiyor	3
Kolay bir dil	1
Alfabe çok az fark olmasına rağmen yazmak zor	1
Kendi ana dilime benziyor	2
Zor bir dil	1
Orta zorlukta bir dil	1

Tablo 6’da katılımcılara “Türkçe bildiğiniz diller arasında nasıl bir yerde?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 3’ü Türkçenin bildikleri dillere hiç benzemediğini, 3’ü Türkçeyi zor bir dil olarak gördüğünü belirtse de 2’si kendi ana dillerine yakın bulduğunu, 1’i ise bildiği dillerle karşılaştığında Türkçenin orta zorlukta bir dil olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazılarının bu soruya verdikleri cevaplar sıralanmıştır.

Zor bir dil. Gramma çok zor benim için. Ben bir sürü diller biliyorum. Benim için Türkçe zor. Yani ben mesela İspanyolca biliyorum. İspanyolca şey arasında. İtalyanca ve Fransızca arasında bir dil. Yani ben mesela İspanyolca okuduğum bildiğim için İtalyanca anlayabiliyorum ama Türkçe hiçbir dile yakın değil. (Hint)

Kolay bir dil bence. Rusçaya göre çok kolay. İngilizceden de daha kolay. Ya mesela nasıl duyuyosun öyle yazıyosun. Nasıl okuyosun öyle söylüyosun Rusça bir sürü şey var. O görüyosun a okuyosun. Almancada mesela der die var. Ben bunları hiç sevmiyorum. İngilizcede bi şeyleri var. Cinsiyet yok bişi yok mesela. Kız, erkek falan. Aynı kullanılıyor. (İrina)

Genel olarak yorumlandığında altı katılımcının Türkçeyi zor bulduğu ortaya çıkmakta bunda da daha önce değinildiği gibi kendi ana dilleri ve öğrendikleri diğer yabancı dillerle Türkçenin dilbilimsel mesafe olarak uzak olmasının neden olduğu düşünülmektedir. Türkçeyi orta zorlukta bulan katılımcılar ise Türkçenin okunduğu gibi yazılmasının ve Türkçede cinsiyet kavramı olmamasının Türkçenin öğrenilmesini kolaylaştırdığını dile getirmektedir. Her ne kadar Türkçeyi öğrenenin kendi ana dili ve Türkçe arasında dilbilimsel mesafe arttıkça öğrenilmesi zorlaşsa da diğer taraftan Türkçenin karakteristik özellikleri öğrenilmesini kolaylaştırıcı etki olarak katılımcılar tarafından algılanmaktadır.

Tablo 7.

“Sosyal çevreniz daha çok kimlerden oluşuyor?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Türk arkadaşlar	1
Türkler, eşinin ailesi ve arkadaşları	1
İletişim kurabildiği herkes	4
Eşi ve ailesi	1
Rusça konuşanlardan	2

Tablo 7’de katılımcıların “Sosyal çevreniz daha çok kimlerden oluşuyor?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır. Katılımcılardan 4’ü herkesle iletişim kurmaya çalışırken 3’ünün çevresi Türklerden diğer 2’sinin ise Rusça konuşanlardan oluşmaktadır.

Katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Karışık. Hem yabancı yakın arkadaşlarım yabancı. Türklerden de var. Ailece sadece yabancı da var yine de Türklerde var akrabalarımız da var. (Mila)

Rusça konuşanlar. (Lilia)

İlk önce kendime benzeyen insanlar karakter. Hani ilk önce karakter benzemesi gerek.

Hiç fark etmiyor benim için yabancı mı Türk mü Arnavut mu? Önemli olan ben nasıl olduğumu karşı insan da böyle olmalı beni anlamalı. Yani bu kadar. (Megi)

Eşim, eşimin ailesi ondan sonra onun arkadaşlarıyla ve benim TÖMER arkadaşlarımla ve pazarcı, pazarcılar. (Lidya)

Ankara'daki yabancılar arasında Rusça bilen yabancıların çoğunlukta olması ve kendi gruplarının varlığı neden olarak gösterilebilir. Tanıdığı bildiği çevrenin içinde kalmayı tercih eden katılımcıların sayısı daha fazladır. Kendi durumundaki sadece Rusça konuşanlarla bir araya gelme durumu kendilerini sosyal çevreden koparıp âdeta kendilerinin bir dil gettolaşması eğilimi içinde olduklarını göstermektedir. Aynı ana dili konuşan kişilerin sayıca fazla olmasıyla hedef dil edinimi negatif ilişkilidir. Özetle, bu durum iki açıdan yorumlanabilir. Birincisi, katılımcıların birlikte yaşadığı toplumla iletişimden kaçma eğiliminde oldukları sonucu çıkarılabilir. Bununla birlikte devletin göçmenlere karşı uyguladığı ya da göz ardı ettiği politikalar, göçmenler kültürel bütünleşmeye hazır olsalar da ev sahibi toplumun göçmenlere karşı davranışlarını toplumla bütünleşmeyi engelleyecek şekilde etkileyebilir.

Tablo 8.

“Ankara’da yaşamının Türkçe gelişimine etkisi oldu mu?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Hayır	4
Evet	5

Tablo 8’de katılımcıların “Ankara’da yaşamının Türkçe gelişimine etkisi oldu mu?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcıların dördü hayır derken beşi evet demiştir. Katılımcılardan ikisinin verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Genelde memur şehri olduğu için daha düzgün herkes konuşuyo. Daha anlaşılıyor yani Sungurluya göre. Türkçe daha net. (İrina)

Yani tabi Ankara’da yaşamak için Türkçe yüzde yüz Türkçe lazım. Mesela Antalya’da böyle değil. Orda Ruslar çok Ukraynalı çok İngilizce. İstanbul’da öyle orda İngilizce ve Rusça fazla. Ankara yüzde yüz Türkçe. Böyle Ankara gibi Adıyaman gibi küçük şehirler Türkçe yüzde yüz kullanıcaksın. Burda bazı kızlar var. Onlar 10 sene evli ama eşi İngilizce ya da Rusça konuşuyorlar o zaman Türkçe az öğreniyorlar. (Olga)

Ben göremiyorum. (Laura)

Evet diyen katılımcılar, Ankara’nın büyük şehir olması, daha çok eğitilmiş memur kesimin yaşaması ve turistik bir şehir olmayışı nedeniyle kendi ana dillerinde konuşmaya imkân bulamayıp Türkçe konuşmaya mecbur kaldıkları için evet cevabını vermiştir.

Hayır diyen katılımcılardan ikisi ise eşlerinin işi dolayısıyla başka şehirlere gittiklerini ve sürekli yalnız olduklarından avantajlı bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Bazı katılımcıların Ankara'nın eğitilmiş memur kesimden oluşan büyük şehir olmasının Türkçeyi kullanmalarına etkisini olumlu değerlendirmelerine karşılık diğer katılımcılar olumsuz yanıt vermiştir. Olumsuz yanıt veren iki katılımcının sosyalleşmelerine aracılık eden kişilerin doğrudan eşleri olduğunu belirtmesi ve sosyal bir çevreden yoksun olduklarını belirtmeleri, hedef dil ve kültüre uyum açısından dikkat çekmektedir.

Tablo 9.

“Ankara ağızını anlayabiliyor musunuz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Hiç karşılaşmadım.	4
Önce zorlandım ama şimdi zorlanmıyorum.	3
Sorun yaşamadım, fark edebiliyorum.	2

Tablo 9'da katılımcıların “Ankara ağızını anlayabiliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 4'ü Ankara ağızıyla karşılaşmadığını belirtmiş, 3'ü ise önce anlamakta zorlandığını şimdi ise zorlanmadığı, 2'si ise sorun yaşamadığını, anlayabildiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan 2'sinin verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Mesela bir örnek vercem burda çok da güzeldi. Bi teyze vardı benim bi komşum. Ben de çocukları alıyorum dışarda bakkala gidiyoruz. Teyze de bana diyo ki bir şivesi var onun ben o zaman hiç bilmiyorum, teyze diyo ne yapıyoonn kı ve uzatıyor o kını. Ben de şimdi düşündüm düşündüm şimdi anlamadım da. Sadece teyze bakıyorum gülüyorum he tamam gidiyorum yani. Şimdi sonra düşündüm herhalde teyzeye ayıp oldu. Ne demek istedi acaba dedim. Kendime kötü hissettim o konuda. Sonra aldım sözlükler baktım kı hiç bi yere yoktu. Eşim soruyorum eşim de bilmiyodu. Allah Allah diyorum yani Türk yani nasıl bilmiyorsun. ...Karşılaştım çok. Evet ama normal geliyor. Artık kaynaştım teyzelerle. (Megi)

Yok. Ben böyle bir şey duymadım. Çünkü zaten söylüyorum benim çevremdeki Türkler nerdeyse yok. Bi tek benim eşim. Biz sadece onun memleketine giderken Denizli, orda böyle bişey mesela yapiver, bu ver ver ver. Hiç zorlanmıyorum. Benim kayınvalidem konuşması çok düzgün, ben onu çok iyi anlıyorum. İşte bu yüzden hiç zorlanmıyorum. (Lilia)

Katılımcıların çoğunluğunun Ankara ağızıyla hiç karşılaşmadığını dile getirmesinin nedeninin yaşadıkları çevreyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Dahası, katılımcıların eşlerinin aileleri ve oturdukları semt önemli rol oynamaktadır. Bununla beraber

standart Türkçenin yanında Ankara ağzının farkında olan katılımcıların zamanla bu ağza yönelik farkındalığı geliştirmeleriyle artmıştır. İki katılımcının sorun yaşamadan anlamasının altında katılımcıların eşlerinin ailelerinde bu ağızla karşılaşmaları ve sık bir araya gelmeleri olduğu düşünülmektedir.

Tablo 10.

“Türk kültürünü öğrenmenin Türkçenize ne gibi bir katkısı oldu?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Var ama çok değil	1
Dili kullanmada pratiklik sağladı	7
Olmadı, daha önce biliyordum	1

Tablo 10’da katılımcıların “Türk kültürünü öğrenmenin Türkçenize ne gibi bir katkısı oldu?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türk kültürünü öğrenmenin dili kullanmada kolaylık sağladığını belirtmiş, biri Türk kültürünü tanıdığı için bir katkısının olmadığını bir diğeri de katkısının çok olmadığını dile getirmiştir. Bu katılımcılardan biri kendisinin de Müslüman bir ülkeden geldiği için kültürel anlamda benzerlikler bulduğundan çok katkısının olmadığını bir diğeri ise Azerbaycan’da uzun süre yaşadığı için daha önceden bildiğini ifade etmiştir. Katkısının olduğunu ifade edenler ise günlük dili kullanırken özellikle diyaloglarda nasıl karşılık vermeleri gerektiği yönünde Türk kültürünü öğrenmelerinin katkısı olduğunu dile getirenlerdir.

Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Var bazı şeyler ama o da çok değil. Dediğim gibi Türkler bize çok yakın oldukları için Türkler ben çok zorlanmadım. Bizde aynı olduğu için belki Müslüman bi ülke olduğu için bize çok yakın ondan hiç zorlanmadım ben. (Hint)

Doğal bir şekilde oluyo. Maşallah, inşallah Rusça konuşurken bile kullanıyoruz böyle. Aaa senin çocuğun çok güzel maşallah. Gelicek misin diyo inşallah. O da ağız alışkanlığı. (İvanna)
Çok katkısı oldu. Hani daha yakındım. Mesela listening olması gerekiyor. Jestler hani böyle el hareketi beden kullanımı onlar olması gerekiyor ki dilini öğrenicen çok daha hızlı olmasına sebep oldu. O yüzden dil daha erken öğrendim diyebilirim. (Megi)

Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde dinin ortak olmasının hedef kültürü öğrenmede etkisi olduğu gibi Türk kültürüyle ortak özellikler taşıyan Azerbaycan’da yaşamak da Türkiye’de yaşamadan önce kültüre yönelik bir ön tanıdıklık sunmuştur. Dil, kültürden ayrı düşünülmemesi için hedef kültüre yönelik farkındalık arttıkça bu durum özellikle katılımcıların konuşma becerisine de olumlu yansımıştır.

Tablo 11.

“Türkiye’ye geldiğinizde sizi en çok ne şaşırttı?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Dinin giyim kuşama tam yansımaması	1
Âdetler	2
Türkiye’nin tipik bir Arap ülkesi olmadığı	2
Dinin günlük hayatta fazla yer tutması	1
Kadınların erkeklere göre geri planda kalması	1
Trafik kurallarına uyulmaması	1
Yemek kültürü	1

Tablo 11’de katılımcılara “Türkiye’ye geldiğinizde sizi en çok ne şaşırttı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 4’ü dini temel alarak cevap vermiştir. Bir katılımcı dinin giyim kuşama tam olarak yansımadığını ifade ederken bir diğer katılımcı da bu yoruma paralel olarak Türkiye’nin tipik bir Arap ülkesi olmadığını ifade etmiştir. Bu 3 katılımcının aksine bir diğer katılımcı ise dinin günlük hayatta fazla yer tuttuğunu belirtmiştir. Bunun yanında kendi kültürlerinde olmadığı için düğüne çiçek çelengi gönderilmesi ve el öpme âdetlerini tuhaf bulan katılımcılarla beraber yemek kültürü, trafik kurallarına uyulmaması ve kadının erkekten daha geri planda olması, katılımcıları şaşırtan diğer durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

El öpme. İlk olarak evet. İlk kere ben kayınvalide karşılaştım. O bana elini veriydi ben anlamadım. Ne yapayım ben senin elini. Ben gördüm eşim yapıyo ama ben yapamadım ona sarıldım. Yapıyorum da artık hâlâ kabul edemiyorum. Ama kayınvalide bana ısrar etmiyor. Bizim kültürümüzde aslında erkekler kadınların elini öpüyor benim için çok normal erkeğin elini öpmek istemiyorum. (Lilia)

Antalya’ya ilk geldiğimde şaşırtan düğünde çelenk. Bizim orda sadece biri ölünce gönderiyorlar. Ben de görünce baya şaşırdım. Sordum dediler düğün var. O bana çok tuhaf geldi. (İrina)

Ben yurtdışına Türkiye’ye ilk kez çıktım yani Türkiye’ye gelmek için. Daha önce hiç yurtdışına gitmedim. Bi de ben Ukrayna’nın küçük ilçedenim. Orada biraz Türkiye hakkında farklı şeyler düşünceleri var. O yüzden ben başka bir şey bekliyordum. Çünkü herkes yani Türkiye Arap ülke gibi zannediyorlar. Ya artık şimdi öyle değil ama 2010’nda öyle zannediyorlar. Ankara benim beklediğimden daha modern çıktı. (İvanna)

Mesela Endonezya’da bizde çok az Türkiye hakkında bilgi var. O yüzden sadece Endonezya’da mesela düşündüm bu Türkiye’de yüzde yüz Müslüman ülkesi o yüzden belki Arapça gibi gerçekten çünkü annem ve babam bunu bu şekilde düşündü. Ama gerçekten

ben söyledim yok o kadar değil, gel bak, gel baksana dedim. Ondan sonra onlar buraya geldi. Benim gibi şok biraz şok o zaman bu Türkiye mi? Çünkü gerçekten Avrupa ve Amerika gibi. (Lidya)

Katılımcılar, Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'yi dinî kuralların uygulandığı tipik bir Arap ülkesi olarak düşündüklerini ama Türkiye'ye geldiklerinde modern bir ülkeyle karşılaştıklarını dile getirmektedir. Bunda katılımcıların Türkiye'ye gelmeden önce yaşadıkları yerin mesafe olarak uzak olmasının yanında kendi toplumlarında yer alan Müslüman nüfusla karşılaştırarak edindikleri ön yargı ve yaşadıkları yerin klişe ve önyargılara müsait küçük bir yer olmasından ileri geldiği düşünülmektedir. Din kategorisinde değerlendirebilecek bir diğer durum da dinin özellikle kadın giyim kuşamına da yansımaları gerektiği düşüncesidir. Bu düşüncede de bir diğer katılımcının Türkiye'yi dinî kuralların uygulandığı tipik bir Arap ülkesi olarak düşündüğü sonucu çıkarılabilir.

Bu durumların aksine iki katılımcı da dinin günlük hayatta fazla yer almasını ve kadınların erkeklere göre daha geri planda kalmasını eleştirmektedir. Burada da katılımcıların daha seküler ve eşitlikçi bir Türkiye imajına sahip oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo 12.

“Eşinizle hangi dilde konuşuyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Türkçe	4
Türkçe ve kendi ana dilimde	2
Türkçe ve İngilizce	3

Tablo 12’de katılımcıların “Eşinizle hangi dilde konuşuyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 4’ü Türkçe derken 2’si eşleriyle hem Türkçe hem de kendi ana dillerinde (Rumence ve Rusça), 3’ü ise Türkçe ve İngilizce konuştuklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Türkçe. İşte biraz İngilizceyi kullanıyoruz ara sıra ama nadiren. (Megi)

Şimdi evde biz konuştuk Romance Türkçe. İki dil konuştuk. Ben daha çok Romance ama eşim şimdi daha çok Türkçe konuşacak bana. Ben ne anlam atıcam. Dedim ne dedim ve Romance dicesek ama ailesi çünkü çok kardeş var Türkçe konuşalım. Bazen bişey anlamadım Google translate bakalım. Öyle. (Laura)

Türkçe. (Mila)

Katılımcıların Türkçenin dışında kendi ana dillerini ya da İngilizceyi tercih etmelerinin nedeni, katılımcının anlamadığı durumlarda eşlerin açıklama yapip yardımcı olarak anlaşabilecekleri bir dili aracı kılmaları düşüncesidir. Katılımcılardan 4'ü eşleriyle sadece Türkçe konuşsa da diğer katılımcıların Türkçe seviyelerinin Türkçeyi yetkin durumda kullanmaya yeterli olmadığı ya da eşlerin daha kısa ve kolay yolu tercih ettikleri düşünülmektedir. Kendi ana dillerinde ya da yabancı dilde konuşulması, katılımcıların Türkçelerine uzun vadede ket vuran bir durum olmakla beraber kısa vadede düşünüldüğünde hızlı ve pratik bir çözümdür.

Tablo 13.

“Eşiniz Türkçe öğrenmenize yardımcı oluyor mu?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Evet, çok fazla	2
Evet	4
Evet ama yeterli değil.	3

Tablo 13'te katılımcıların “Eşiniz Türkçe öğrenmenizde yardımcı oluyor mu?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Tüm katılımcıların eşleri yardımcı olmakta ama bunun oranları katılımcılara göre değişiklik göstermektedir. En yakınlarında bulunan kişi olan eşlerinin tutumu Türkçe öğrenmelerinde etkili olmaktadır.

Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Bazen kocama soruyorum ama benim kocam faydasız. O bana İngilizce söylüyor ben İngilizce istemiyorum. Ben Türkçesi, ne o eşanlamlı istiyorum. O bana cevap veremiyoo, İngilizce bişey anlatıyo ben onunla dalga geçiyorum bazen. Sözlük kullanıyorum. (Lilia)

Evet, yani çok değil. Dediğim gibi görüyor beni anlamadım biraz anlatmaya çalışıyo. Ya da mesela anlamıyorum bi bakıyor tamam boşver diyo. Geç geç. (Olga)

Evet, çok. (Hint)

Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde tamamının eşlerinin Türkçe öğrenmelerinde yardımcı olduğu görülse de üç katılımcının verdiği cevap dikkat çekmektedir. Katılımcılar eşlerinin cevapları karşısında tatmin olmamaktadır. Eşlerinin açıklamayı Türkçe yapmamaları genellikle ortak dil İngilizceyi seçmeleri ve alanın uzmanı olmamaları nedeniyle kendileri tarafından bu durum yetersiz görülmektedir. Katılımcıların bu tutumları nedeniyle dil öğrenme konusunda bilinçli oldukları düşünülmektedir.

Tablo 14.

“Çocuklarınız iki dilli ya da çok dilli mi?” Sorusuna Verilen Cevaplar

	f
Çocuğum yok	1
Tam iki dilli değil (Türkçesi ana dilinden daha iyi)	2
Henüz bebek ama çok dilli yetiştirmek istiyorum.	1
Çok dilli	2
İki dilli	3

Tablo 14’te katılımcıların “Çocuk/Çocuklarınız iki dilli ya da çok dilli mi?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı bulunmaktadır.

Bir kişi dışında tüm katılımcıların çocuğu bulunmaktadır. Katılımcılardan 3’ü çocuğunu iki dilli olarak tanımlarken diğer 2 katılımcı çocuklarının Türkiye’de yaşamaları sebebiyle Türkçelerinin ana dillerinden daha iyi olduğunu ve bu nedenle iki dilli olmadıklarını ifade etmiştir. İki katılımcının çocukları çok dilli iken bir diğer katılımcı da henüz bebek olan çocuğunu çok dilli yetiştirmek istediğini dile getirmiştir.

Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıda sıralanmıştır.

Hatta büyük kızım üç dilli. Ukraynaca ve Rusça var. Tabii ki karıştırıyor o iki dil benzediği için. (İvanna)

Yani tam iki dilli demicem. Benim çocuğum Türkçesi daha yüksek. Neden çünkü biz Fas’ta önce yaşadık. Ben Fas’ta doğum yaptım. Bütün çevre anneannesi dedesi herkes Arapça konuşuyo. Benim eşim benden rica ediyö lütfen biraz onunla biraz Türkçe konuşalım. Aslında o bi hata. Çünkü onun Türkçesi çok yükseldi Arapçası zayıf. Şimdi anlıyo ama Türkçe cevap veriyö. Türkiye’ye geldiğimizde ben Arapçayı konuşmaya başladım ama o Türkçe cevap veriyö. (Hint)

Biz burda yaşıyoruz ya şimdi. Bi de Arnavutluk’ta senede bi kere gidiyorum ya da gitmediğim de oldu. Yoğunluk yüzünden ekonomik durum yüzünden. Dolayısıyla çocuklar Türkleşmişler diyelim ama ben onlarla baya bi Arnavutça da konuşmaya uğraşıyorum. Şöyle bir şey var anlıyolar ama çıkartamıyolar konuşamıyolar. Kulakta yerleşti ama çıkartamıyolar. Arnavutluk’ta dönüyorum yalnız kalıyo annemle orda iletişim kurmaya mecbur orda çıkartıyo konuşuyo ama benimle yok. (Megi)

Evlilik göçü neticesinde ortaya çıkan iki ya da çok dilli çocukların daha çok annenin kararlı ve bilinçli tavrıyla iki dilli olabildiği, kararlı bir tavır ortaya konmadığında ise tam bir iki dillilik yerine dillerden birinin baskın olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Katılımcıların iki ya da çok dilliliğe bakışı değerlendirildiğinde bu konuda kararlı ve bilinçli bir tavır sergiledikleri görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada alanyazında çok geniş bir şekilde yer alan göç konusuna, göç ve dil ilişkisi bağlamında Ankara'ya çeşitli ülkelerden evlilik göçüyle gelen yabancı gelinlerin göç sonrası uyumda Türkçeyle ve Türk kültürüyle etkileşimleri açısından yaklaşmıştır.

Vurgulanmak istenen üç ana başlık bulunmaktadır. Birinci başlıkta, katılımcıların Türkçeyle doğrudan yaşadıkları süreç araştırılmıştır. Ankara'ya evlilik nedeniyle göç eden kadınların Türkçeyi nasıl öğrendikleri, öğrenirken hangi konularda ne tür zorluklar çektikleri, bu zorluklar karşısında nasıl bir çözüm buldukları ve özel bir alanda Türkçelerini geliştirmek isteyip istemedikleri sorulmuştur. İkinci ana başlıkta, çevrenin Türkçe gelişimine etkisi araştırılmış, bu nedenle sosyal çevrelerinin daha çok kimlerden oluştuğu, Ankara'da yaşamalarının Türkçe gelişimlerine etkisi olup olmadığı, Ankara ağızını anlayıp anlamadıkları, kültürü yerinde görmenin Türkçelerine etkisi olup olmadığı ve kültürel anlamda onları en çok neyin şaşırttığı olmuştur. Son başlıkta ise Türkçe gelişimlerinde eş ve çocuklarıyla iletişimlerine yönelik sorular sorulmuş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Katılımcılar Türkiye'de yaşadıkları ve uzun süreli kalmak istedikleri için Türkçe öğrenme gerekliliğinin bilincindedir. Bu nedenle ya kendi kendilerine ya da bir dil kursuna giderek Türkçe öğrenmiş ya da öğrenmektedirler. Bu gönüllü göçmen statüsünde sayılabilecek katılımcıların dil öğrenmedeki motivasyonlarının ana kaynağı, gönüllü göçle gelmeleri ve burada yerleşik olmaları ve aile kurmalarındır. Ayrıca birçoğunun eşlerinin aileleriyle de Türkçe konuşarak iletişim kurmak zorunda olmaları da Türkçe öğrenmeyi isteğe bağlı durumdan zorunlu hale getirmektedir.

Çalışmaya katılan eğitim düzeyleri yüksek olan katılımcıların daha önce yabancı dil öğrenme tecrübeleri de bulunmaktadır. Daha önce bir ya da birden çok dil öğrenmeleri, daha açık ifadeyle dil biyografileri, Türkçe öğrenmeleri gerektiği konusunda bilinçlilik oluşturmaktadır.

Katılımcıların hiçbirinin belediyenin ya da halk eğitim merkezlerinin verdiği ücretsiz dil kurslarından yararlanmadığına bir dil kursuna gitmeksizin kendi kendilerine ya ücretli dil kurslarına giderek ya da özel ders alarak Türkçe öğrendikleri tespit edilmiştir. Bu durumun katılımcıların çevrelerini, iletişim ortamlarını sınırlı tutmalarına istinaden verilen kursları tanımamalarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Türkçe öğrenmede en çok zorlandıkları konu, dil bilgisidir. Bunun sebebinin hiçbir katılımcının ana dilinin Türkçeyle aynı dil ailesinden olmaması dolayısıyla dilbilimsel mesafenin varlığı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle katılımcıların çoğu Türkçeyi zor bir dil olarak yorumlamıştır. Türkçe öğretimi yapılırken katılımcıların Türkçenin dil bilgisine yönelik bu tutumları göz önünde

bulundurulup katılımcılara yönelik Türkçeyi kolaylaştırıcı ve zevkli hale getirici yöntemler uygulanması gerekmektedir.

Katılımcılar üniversite mezunu olup dil öğrenme tecrübesine sahiptir. Katılımcıların tamamı çok dilli olup hazırlanacak programlarda dil biyografilerine dikkat edilerek Türkçeyle benzer ya da farklı yönler açısından ana dillerine ve bildikleri diğer yabancı dillere de vurgu yapılarak program ve materyaller tasarlanabilir.

Katılımcılar, Türkçeyle ilgili bir sorun yaşadıklarında en yakınlarında bulunanlara sormayı tercih ederken ilk sırada eşleri gelmektedir. Tamamı eşlerinin kendilerine yardımcı olduğunu söylese de eşlerinin yardımını yeterli bulmayan bazı katılımcılar bu durumdan memnun olmadıklarını dile getirmektedir. Dahası Türkçelerini genel Türkçe bilgisinden özel alan bilgisini de kapsayacak şekilde başka bir alana taşımak istemekte, kendi kendilerine çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Bu statüdeki göçmenlere ülkeye tam bir entegrasyon için dil ve yönlendirme kurslarının devlet tarafından düzenlenmesi önerilmektedir.

Katılımcılardan biri dışında diğerleri bir işte çalışmamaktadır. Aktif olarak görüşme esnasında eşiyile birlikte çalışan katılımcı, evlenmeden önce Antalya'da çalıştığında Türkçeyle her zaman iç içe olması sebebiyle diğer katılımcılardan daha akıcı ve standart Türkçeye yakın bir konuşma sergilemektedir. Çoğunluk ise Türkçe seviyelerini yeterli bulmadıklarından dolayı çalışmaya cesaret edemediklerini dile getirmektedir. İkisi ise eşlerinin çalışmalarını desteklememesi sonucu çalışmamaktadır. Bu durum katılımcıların farklı dil durumlarıyla karşılaşp Türkçelerini geliştirmelerini sınırlandırmıştır. Bu nedenle kadınların bazılarının sosyal ilişki ağları kendi ana dillerinde konuşan kadınlardan, bazılarının ise kendileriyle aynı statüde olan yabancı gelinlerden oluşmuş ve her birinin meslekleri olsa da ev kadını rolünü benimsemişlerdir. O sebeple genel dil eğitim programlarından sonra işgücüne dâhil olmak isteyenlerin dil becerilerini geliştirmelerine yönelik dil eğitimi programları tasarlanmalıdır.

Katılımcılar için Ankara'nın Türkçe öğrenmede avantaj oluşturmasının nedeni, turistik bir şehir olmamasından dolayı Türkçe bilmeyi zorunlu kılması, memur şehri olmasından ötürü standart Türkçe konuşurunun ve Türkçeyi geliştirme imkânı veren kurs alternatifinin çok olmasıdır. Bunun yanında Ankara, Ankara ağzının da konuşulduğu bir şehirdir. Katılımcıların üçü başta Ankara ağzını anlayamadıklarını ama daha sonra anladıklarını ifade etmiş, dördü ise hiç karşılaşmadığını, ikisi ise sorun yaşamadığını dile getirmiştir. Dolayısıyla Ankara büyük şehir olması ve fırsatlar barındırması açısından avantaj oluştururken diğer taraftan ağız konuşulan bir bölgedir ve Türkçeyi öğrenenlerin motivasyonlarının düşmesine sebep olabilir. O sebeple hazırlanan dil eğitim materyallerinde genel dil eğitimini tamamlayanlar için Ankara ağzına yönelik işlevsel ve hedef kitle odaklı çalışmalar yapılabilir.

Türk kültürünün dile yansımaları katılımcılarda daha çok günlük konuşma dilinin temeli sayılan diyaloglarda kalıp ifadeler ve kültürel kelimelerin kullanılması şeklinde kendini gösterirken ilk geldikleri zaman katılımcıların dinin günlük hayata yansıyan noktalarında şaşkınlık yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle hangi göç türüyle gelmiş olursa olsun tüm dil eğitimi programlarına hedef kültür aktarımı, kültürlerarası yaklaşım benimsenerek dâhil edilmelidir.

Türkiye'ye gönüllü evlilik göçüyle gelen kadınların çocukları da büyük olasılıkla iki dilli ya da çok dilli yetişirken bazılarında annenin tavrının bilinçli olmayışı, kişisel tercih ya da baskın dilin varlığı nedeniyle tam bir iki dillilik gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla çocukların aile ve yaşanılan yere uyumları için ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi ve bu çocuklara yönelik dil uyum programlarının gerçekleştirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların biri dışında tamamının çocuğu bulunmakta ve bu durum katılımcıların sosyal hayatını çocuklarına göre düzenleme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle göçmen/mülteciler için hazırlanacak programlarda dil eğitimi yarı zamanlı, ev içi eğitim, uzaktan eğitim, işyerinde eğitim seçeneklerini de kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

The Relationship Between Foreign Brides Who Came to Ankara for Marriage Migration and Learning Turkish

Elif Ermağın

This article approaches the topic of migration and its many pillars in terms of the relationship between migration and language. The article examines the process of learning Turkish for foreign brides who've migrated from various countries to Turkey, as well as the cultural interactions they experience after marriage.

This study has chosen migration as its main topic. The theoretical portion of the study was formed by evaluating the differences between refugees and immigrants, the relationship between migration and gender, and lastly the relationship between migration and language, all through immigrants and refugees who've moved through voluntary or forced migration.

The phenomenon of migration is an act of individual or mass displacement (Şahin, 2001, p. 59) and is briefly defined as individuals or groups moving from one place to another to continue their lives for a certain period of time (Çakır, 2011, p. 210). According to Petersen (1958), five types of migration exist: primitive, forced, directed, free, and mass migrations (as cited in Çağlayan, 2006, pp. 75–76). Among these types of migration, refugees/asylum-seekers make up forced, directed and mass migrations and immigrants make up free migration, in which they definitively and decisively make their own decision to migrate and act accordingly.

@ Assist. Prof., İstanbul Medeniyet University. elif.ermagan@medeniyet.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0002-2827-0155>

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0675
insan & toplum, 2023; 13(1): 73-104.
insanvetoplum.org

Received: 15.11.2021
Revision: 23.11.2021
Accepted: 04.10.2022
Online First: 21.05.2022

Although the definitions for refugee and immigrant are generally similar, differences do exist that distinguish these two concepts. Immigrants are said to normally leave their country willingly in search of a better life, while refugees attach more importance to the security of the country in which they will take refuge as opposed to the economic conditions. When examining comparisons between refugees and immigrants, the point that draws attention is whether the migration is based on a voluntary or non-voluntary decision. For this reason, migrations may have the nature of being *aforced migration* due to authoritarian or natural compulsion or of being a *voluntary migration* that people freely realize of their own will (Gökdere, 1978, p. 11).

Women may experience migration for reasons different than those of men. Therefore, looking at the issue of migration from the perspective of gender will provide a better understanding of how women experience migration. Gender comes to the fore in migrations where women are mostly involved with certain occupations for economic reasons or for marriage purposes. Among the forms of female migration are the commercialized migration of domestic workers (sometimes called the slave trade), migration and trafficking of women in industries based on the exploitation of the female body, and the migration of women that is organized for marriage (Carling, 2005, p. 2). When examining these forms of migration, women can be said to be placed in a passive position through economic reasons; they are also positioned as the main actor in forced and directed migrations, in which they are seen to involve themselves in a sector outside of their individual preferences.

In short, a female migrant is defined by her migration and positioned in a status dependent on men and identified with work at home where she is mostly placed in domestic work or care work in the social service sector. In other words, the migration literature on labor and work shows women to lack autonomy and freedom and to be described as a wife or daughter of a man who is placed in a more powerful position, with certain professions being deemed appropriate for men. The vast majority of studies in the migration literature focus on labor and work-related movements, with little attention having been paid to marriage migration or the relationship between marriage and migration. Often neglected in the literature, marriage migration is defined as migration performed to join a spouse in another region and is generally accepted as a special type of migration for the purpose of forming a family (Fan & Li, 2002, p. 620). According to Özgür and Aydın (2010, p. 21), marital migration is when one or both of a married couple move from where they had lived before marriage to where their spouse currently lives or to a different place.

Learning a second language in the context of migration is significantly different from learning any traditional foreign language, and the factors affecting language

learning also differ depending on the nature of the migration and the migrant. Apart from being a migration for family reunification as stated in the above definitions, marriage migration is a type of migration women perform due to being generally motivated to live under better economic conditions. Motivation is also thought to be reflected in language learning. "As a matter of fact, if we need to define the phenomenon of migration linguistically, it should be expressed as an effort to 'enter' the framework of the consensus shaped by a person who is cultured in a certain geography, a certain life form and, accordingly, a life form other than one's mother tongue, which is the product of a certain type of consensus" (Türkmen, 2018, p. 27). As can be seen in this definition, although the motivation factor varies depending on the conditions of the refugee or immigrant who is trying to get acquainted with a new language and culture, motivation is important for both of them in terms of language acquisition. The literature contains studies that address this situation from a comparative perspective. Isphording (2015, pp. 4–5) stated that, while immigrating for security reasons is generally negatively associated with the attained levels of language acquisition, immigrants who migrate for economic reasons tend to have higher language proficiency levels. According to Chiswick et al. (2002, as cited in Esser, 2006, p. 22), when addressing mostly family-based migration movements and refugees, second language acquisition skills are weaker compared to those found among voluntary migrants with primarily economic motivations; however, the differences tend to decrease over time.

This study uses the interview method as the data collection tool, and its theoretical background involves migration and its definitions, the relationship between migration and gender, and the relationship between migration and language. This phenomenological study collected its data through interviews with foreign women who have settled in Ankara as a result of marriage migration. The participants were reached using easy access sampling. The semi-structured interview form was prepared by receiving an expert's opinions. The pilot version of this interview form was applied to two participants, with this application's results showing the questions to be functional. The semi-structured interview form consists of four parts. The first part asks about the participants' personal information, the second part asks about how the participants learned Turkish, the third part asks about the effect the people around the participants had regarding how they learned Turkish, and the last part asks about the role their spouses and children played in how the participants learned Turkish.

Data analysis in phenomenological studies is aimed at revealing experiences and meanings. The content analysis conducted for this purpose and attempted to

conceptualize the data and reveal the themes that are able to define the phenomenon (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 81). This study uses the content analysis technique and was conducted to determine the relationship between foreign women who'd come to Ankara through marriage immigration and learning Turkish. The interviews were audio recorded and then transcribed; the common and uncommon answers to the interview questions have been interpreted and shown in the frequency tables.

As a result of the study, these women who'd moved to Ankara for a voluntary marriage immigration attempted to learn Turkish either on their own, by taking private lessons without any governmental support. With the exception of one participant, language learning for the participants was determined to be limited to their spouse, family, and close friends due to not being active in business life; the participants also avoided work life mainly because they are unable to rely on their current level of Turkish, in addition to other reasons. As a result, these participants who've come from different cultures and mother tongues were observed to have been unable to fully adapt to society.

Kaynakça | References

- Adserà, A., & Pytliková, M. (2015). International migration: The impact of linguistic proximity on preferred destinations. *Voxeu.org*. <https://voxeu.org/article/language-and-migration> adresinden erişilmiştir.
- Beiser, M., & Hou, F. (2000). Gender differences in language acquisition and employment consequences among Southeast Asian refugees in Canada. *Canadian Public Policy/Analyse de Politiques*, 26(3), 311-330.
- Beiser M., & Hou, F. (2006). Learning the language of a new country: A ten-year study of English acquisition by South-East Asian refugees in Canada. *International Migration*, 44(1), 135-165.
- Cárdenas-Barajas, C. A. (2015). *Mexican female marriage migrants in South Korea: Adaptation experiences*. Graduate School of International Studies Korea University, Master of Arts in Korean Studies.
- Carling, J. (2005). Gender dimensions of international migration. *Global Migration Perspectives*, 35, 1-26.
- Chiswick, B. R.; Lee, Y. L. & Miller, P. W. (2002). Immigrants' language skills and visa category. *IZA Discussion Paper*, No. 471. Institute for the Study of Labor.
- Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (2005). Linguistic distance: A quantitative measure of the distance between English and other languages. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 26(1), 1-11.
- Cömertler, N. (2007). *Integration of Turkish immigrant women in Finland into Finnish society*. University of Tampere.
- Cummins, J. (1979). Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49, 222-251.
- Cummins, J. (1981). The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. J. Cummins, S. Krashen, D. Legarreta-Marcaida, & T. D. Terrell (Eds.). *Schooling and Language minority students: A theoretical framework* içinde (ss. 3-50). Department of Evaluation, Dissemination and Assessment Center.

- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.
- Dicker, S.J. (1996). *Languages in America: A pluralist view*. Multilingual Matters Ltd.
- Ermağan, E. (2021). *Alanya örneğinde Almanca-Türkçe iki dillilik: Ses, yapı ve anlambilim açısından toplum dil bilimsel bir inceleme*. Nobel Yayınevi.
- Ermağan, İ. (2019). Dünyada göç politikaları ve yönetimi. *Bilimevi Dış Politika Dergisi*, 7, 101-121.
- Eroğlu, C. E., & Taşkıran, R. (2002). Sığınma hakkı ve mültecilerin durumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 14(1), 105-128.
- Esser, H. (2006). *Migration, language, and integration*. AKI Research Review 4. Programme on Intercultural Conflicts and Societal Integration (AKI), Social Science Research Center.
- Fan, C.C., & Li, L. (2002). Marriage and migration in transitional China: A field study of Gaozhou, Western Guangdong. *Environment and Planning A*, 34, 619-638.
- Ghaffar A. N., & Mwai, A. (2014). *The role of Finnish language in the integration process among immigrant women*. Bachelor’s Thesis: Diaconia University of Applied Sciences. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201404285117> adresinden erişilmiştir.
- Gökdere, A. Y. (1978). *Yabancı ülkelerde işgücü akımı ve Türk ekonomisi üzerindeki etkileri*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Krumm, H. J., & Plutzar, V. (2008). *Tailoring language provision and requirement to the needs and capacities of adult migrants*. Council of Europe.
- Isphording, I., & Otten, S. (2011). Linguistic distance and the language fluency of immigrants. *Ruhr Economic Papers*, No. 274.
- Isphording, I. E. (2015). What drives the language proficiency of immigrants *IZA World of Labor* 177, 1-10. <https://wol.iza.org/articles/what-drives-language-proficiency-of-immigrants/long> adresinden erişilmiştir.
- Karadağ, Ö., & Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(1), 55-62.
- Liebau, E., & Schacht, D. (2016). Language acquisition: Refugees nearly achieve proficiency level of other migrants. *DIW Economic Bulletin*, 6(34/35), 400-407.
- McHugh, M., & Challinor, A.E. (2011). *Improving immigrants’ employment prospects through work-focused language instruction*. Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/workfocusedlanguageinstruction.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Özgür, M., & Aydın, O. (2010). Türkiye’de kadın evlilik göçü. *e-Journal of New World Sciences Academy Nature Sciences*, 5(1), 18-31.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *Amerikan Sociological Review*, Vol: 23.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türkmen, B. P. (2018). Dil felsefesi temelinde göç olgusuna dair bir bakış: Humbolt ve Rorty. *Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 8, 18-43.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10.Baskı). TDK.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.